

ment mantingué tal valor després de l'Edat Mitjana almenys aplicat a certs oficis d'alta muntanya, com els *escolans* de fargaires o minaires de Vall Ferrera (*Capbreu de Castellarnau*, a. 1759, p. 87, veg. *pica-menes*).

b) No obstant ja des de Lluïl apareix també l'especialització moderna a l'ajudant del culte: «lo bisbe --- pregà-lo que li liuràs son frare, qui era *scolà*, cor ell ne volia fer canonge com ne sseria de hedat», *Blanq.* (II, 113.15); «Sen Gregori --- a la glesa de La 10 trà --- se mostra --- en què repausava mentre cantava e --- la sua verga, ab què menassava als *escolàs*», *VidesR*, f. 75v2 (n. 126); i naturalment no creguéssim que sigui pron. de *-ars*, sinó la reducció rossellonesa de *-ns* a *-s*; car també en aquesta acc. apareix 15 des d'antic el plural en *-ans*: en el Capbreu de Besora de 1369, parlant de «lo rector sie present --- ab son *scolà* ab la creu» ho mana «a tots preveres e *scolans*» (BCEC, 1909, 299, 301); *Pascalà* és 'l'acòlit' en la *Questa* de Reixac (123.27, 46.31); «lo *escolà* o guar- 20 da: hierophylax, sacrista», *OPou* (*TbPu.*, 169); «*escolà* que l'ajudava no n'hi sab tornar raó» en la vella i tendra cançó MilàF (*Romlo.*, 218.16); sense *-r*, és clar, entre valencians (*ascolà*, Cullera, *BDLC* XII, 333), com en el refrany «Com l'*escolà* de Quart, que corria 25 molt i aplegava tard» (*Llibret de la Falla de Barques*, 1952, p. 10).

No té model llatí, i fins en baix llatí no trobem altra cosa que *scholaris* (en clàssic sols adjectiu) que a l'Edat Mitjana ja s'ha substantivat: en Papias 'mestre 30 d'escola' i més generalment 'home docte' (Muratori, > angl. *scholar*), i en Dante, que en el *De Vulgari Eloquio* (VIII, 360), l'usa per al 'filòsof escolàstic'. Però el nostre mot no l'hem de pendre com un mer «canvi de sufix» d'aquest (més o menys condicionat per la 35 identitat creixent de *-ars* i *-ans*, *-ar* i *-à* en el nostre parlar) sinó com una formació nova en *-ANUS*, que al·trament no ha restat confinada al nostre país; no sols va trasmetre's al sard, fins-el logudorès (MLWagner, *ASNSL* CXXXV, 117), sinó que el retrobem des d'antic en llengua d'oc: *escolans* són els 'deixebles o practi- 40 cants' que ajuden el cirurgià en la Cirurgia de R. d'Avinhón (Gard, fi S. XII), v. 1015 (*ARom.* XXV, 77); i no sols *escolano* entra endins d'Aragó (a Benasc així, però pl. *-ans*, 'monaguillos': «a Benás no se troben guaires *escolans*») (Ferraz, p. 54); i antigament, la presència d'*escolano*, en el doble sentit, en Berceo i l'*Apolonio* demostra que no sempre s'havia aturat dins els límits d'Aragó.

DERIV.: *Escolana*, *escolanar*. *Escolanatge*. *Escolanejar*. *Escolaner*. *Escolanesc*. *Escolanet*. *Escolania* (crec que ja s'usaria abans del S. XIX, tot i que manca encara en tots els diccs. del XIX, i fins el *DOrt.*, fora del *DBal.*, però no en velles cançons pop.). *Escolar* adj. (veg. supra) [m. 'deixeble', 1472, JoEsteve]. *Escolàstic* [Eiximenis; *DTO.*, 1757], gr. *σχολαστικός*, ll. *scholasticus*; *escolàsticisme*. *Escoli* [-lio, Belv.; -oli, 1839, Lab.], del gr. *σχόλιον* 'explicació, comentari, escoli'; *escoliar*; *e'scoliaista*.

CPT.: *Escolapis* pron. bàrbara d'un cpt. en llatí ma-

carrònic *scholapii* < *Scholae Piae* ['lo Camí ral --- que inclou la iglésia y collegi de padres de Santa Anna, o los *escolapios*, és recte fins a las últimas de eixida de Mataró», B. de Maldà, *Excursions*, p. 63].

1 Nota GaSoriano que el nostre ús s'estén fins a Múrcia, *ir a escuela*, propi segons ell del NE. de Múrcia, «por influencia aragonesa» (p. xcvi). En català el menys que diríem és que sempre ha predominat així (a les Balears igual, *AlcM*, també pertot *sortir d'escola*), si bé amb excepcions potser no acastellanades («anar a la *eschola*: ire ad academian, ludum litterarium», *OPou*, *TbPu.*, 177); no em semblaria infundat distingir: amb article quan es pensa més en una de determinada (en un edifici definit), però mai deixaríem amb article traduïnt una frase francesa (tan consagrada) com *les petits enfants vont à l'école*.

Escolar verb, V. *colar* *Escolàstic*, *escoli*, V. *esco-*
la *Escolim*, V. *colar*

ESCOLIOSI, 'desviació del raquis', derivat savi del gr. *σκολιός* 'oblic', 'tort'. □ 1.ª doc.: 1868, *SLit-Costa*.

Escolladura, *escollar*, *escollat*, *escollerat*, V. *coll*
Escolliment, *escollir*, *escollit*, V. *collir* *Escollonat*, V. *colló*

ESCOLOPENDRA, pres del ll. *scolopendra*, i aquest, del gr. *σκολοπενδρα* 'centpeus'. □ 1.ª doc.: 1839, Lab., que el dóna també com a nom d'un cetaci. Com que Laguna (1555) diu no sols això sinó que també és una planta, potser és alteració d'això un *escolòria que Giner i M. anotava a Alcoi com a nom d'una herba (1935) (si fos herba a la qual s'atribuïssin virtuts medicinals pensaríem si és deformació inspirada pel nom del déu metge *Aesculapius*); cf. it. *scolopendra* «aspreno, cetracca», del gr. *σκολοπέν-*
40 *δριον*.

ESCOLTAR, del ll. vg. *ASCULTARE pronunciació reduïda del ll. *AUSCULTARE* id., la qual és la base comuna de les formes de totes les llengües romàniques (it. *ascoltare*, cast. arcaic *ascuchar*, després *escuchar*, etc.). □ 1.ª doc.: S. XIII.

«En una província s'esdevench que los --- qui anaven preyar la paraula de Déu als infeels, no foren *scoltats*, e gità-ls hom de la terra», Lluïl (*Blanq. NCl* II, 210.5); «--- conegué les que-i eren, e al vespre, tornà-i En G. clerge per *escoltar* --- si eren; e 'costà-s'i per tal manera que-ls ozí fer --- e-ls ozí parlar ---», doc. de l'Alt Cardener, a. 1250 (PPujol, *Docs. Urg.* XV, p. 25); «no deu hom jamés *escoltar* per forats los altres què fan ne què dien, car sovín ou hom som malfat, diu lo proverbi», Eiximenis (*Terç*, 412). Com que ha restat sempre i pertot un mot bàsic de la llengua fóra fàcil d'espigolar-ne en els escriptors cabdals de la Renaix. un florilegi amb les principals aplicacions i construccions: «Los llops de mar y terra que